

цій сфері, але робити це необхідно з урахуванням національних особливостей, зумовлених попереднім розвитком нашої держави та сучасними трансформаційними процесами, що відбуваються у всіх сферах суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Профілактики правопорушень серед дітей та молоді у Швейцарії URL: [http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/01-02\(13\)/05-Zarubizhnyi_dosvid/130501.pdf](http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/01-02(13)/05-Zarubizhnyi_dosvid/130501.pdf).

2. Карпинець Ю.О. Досвід зарубіжних країн щодо запобігання злочинності неповнолітніх (на прикладі США та Швейцарії) //Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світі реформування кримінальної юстиції : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції/ Харків МВС ХНУВС кримінологічна асоціація України: ХНУВС, 2014. Том II. С.173-174.

3. Children and the criminal justice system in Ireland / URL: <http://citformation.ie/en>

4. Evaluation of the Early Intervention Programme / URL:<http://www.niacro.co.uk>.

5. Формування програмних заходів корекції та запобігання злочинній поведінці неповнолітніх: зарубіжний досвід / URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc7/47.pdf>.

6. Голіна В.В. Попередження злочинності: Конспект лекції. Харків: Укр. юрид. академія, 1994. С. 36.

7. Поволоцька С.Г. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: з досвіду Великобританії // Проблеми злочинності в Україні: роль правоохоронних органів та громадськості у їх запобіганні: Матеріали круглого столу. Харків: НУВС, 2003. 90 с.

Кубарев Іван Володимирович,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Барган Сергій Сергійович,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ЗА МЕТОДИКОЮ КОГНІТИВНОГО ІНТЕРВ'Ю

Незважаючи на поступове реформування політичного й економічного життя нашої держави, сучасний стан боротьби зі злочинністю потребує не лише якісного вдосконалення нормативно-

правового регулювання діяльності правоохоронних органів, але і значного підвищення ефективності процесу розкриття і розслідування кримінальних правопорушень. В цьому плані справедливою вбачається думка зарубіжних фахівців, що успіх кримінального провадження головним чином залежить від вдалого планування розслідування і проведення допиту, як найбільш розповсюдженої слідчої (розшукової) дії.

З метою оптимізації процесу отримання показань під час допиту американські психологи всередині 1980-х років розробили метод когнітивного інтерв'ю, заснованого на наукових засадах соціальної динаміки, функціонуванні пам'яті та психологічних аспектах міжособистісного спілкування. Останні емпіричні дослідження встановили, що використання цієї методики відчутно збільшує обсяг отримуваної інформації з мінімальними втратами її деталізації і достовірності. Окрім того когнітивне інтерв'ю має менш маніпулятивний характер, обумовлюючи заміщення навідних чи однозначних запитань відкритими, здатними залучити реципієнта до тривалої комунікації [1, с. 342]. Зрештою, за опублікованими даними ФБР, впровадження у слідчу практику когнітивних підходів забезпечує ефективність застосування навіть гібридних методик допиту, призначених для інтерв'ювання потерпілих, свідків і підозрюваних, сприяючи належному виконанню завдань кримінального провадження [2, с. 12].

На відміну від типових протоколів допиту, спрямованих на отримання відомостей про механізм вчинення злочину, когнітивне інтерв'ю активізує нервові центри допитуваного, використовуючи психологічні прийоми спонукання до реконструкції подій минулого, в тому числі й психологічного стану особистості, реакції оточуючих, механізму прийняття рішень, причин вибору тієї чи іншої поведінкової моделі та інших внутрішніх факторів. За такого методу, на думку британських дослідників П. Тайлора та Дж. Дональда (Taylor, P. J. & Donald, I. J.), допитуваний виконує більшу розумову роботу та відчуває вищу когнітивну зосередженість, порівняно з усталеними техніками допиту, які не передбачають обов'язкового формування свідомого ставлення особи до висловлюваних ним тверджень [3, с. 443]. Замість того, щоб відповідати на підготовлену серію запитань інтерв'юєра, реципієнт залучається до активної участі в обговоренні окремих елементів вчиненого кримінального правопорушення. Основоположні аспекти когнітивного інтерв'ю слугують для поліпшення соціальної динаміки інтерв'юєра та реципієнта, їх процесів мислення і сприйняття інформації, забезпечуючи підтримання продуктивної взаємодії. Когнітивний вплив переслідує мету закласти підґрунтя для розбудови плідної співпраці, відмежувавшись від будь-яких психологічних утисків особистості та маніпулювання. У зв'язку з цим прийоми допиту обираються з урахуванням психічних ресурсів індивіда, рівня його інтелектуального

розвитку, психоемоційного стану, а також здатності відновлювати власні спогади у вигляді розповіді.

Процес обговорення вчиненого злочину набуває вигляду заохочення до вільної розповіді, що передбачає детальний виклад відомих фактів та обставин, проте без вимог щодо чіткого дотримання хронології, використання літературної мови та іншого кодування, яке не є природнім для особи (наприклад, допускається опис зросту не у футах та дюймах, а словосполученнями на кшталт «вищий за мене»). Спонування розповіді про подію злочину здійснюється у формі простих висловлювань, які частіше викликають бажану рефлексію, спрямовану на розвиток теми допиту, її деталізацію, уточнення, погодження, заперечення або спростування певних тверджень. Інтерв'юер не повинен припиняти вільну розповідь до її логічного завершення, незважаючи на виявлені розбіжності чи неправдивість окремих даних, оскільки інформація, що повідомлена у повному обсязі, дозволяє отримати об'єктивні результати внаслідок подальшого співставлення фактів між собою і з наявними доказами. Разом з тим за умови відсутності питальних речень, допитуваний підсвідомо відчуває ширшу автономію при поясненні конкретних відомостей, ніж за класичної моделі «питання-відповідь», оминаючи створення агресивної протидії або зайвого психоемоційного напруження. Реципієнту надається свобода думки при початковому викладі обставин, що полягає у можливості не зупинятися на довготривалому згадуванні фактів, що забулася, або про існування яких він насправді не знає. Замість неефективного пригадування варто дозволити добровільно визнати відповідні прогалини в пам'яті, повідомивши про це інтерв'юера. Зазначене правило допомагає уникнути формування відчуття надмірної співпраці, яке нерідко призводить до заповнення пропусків інформації використанням асоціативних механізмів пам'яті або методом фантазування. У разі виникнення труднощів при словесному описі події, факту чи явища, пропонується відшукати інші засоби висловлення думки (наприклад, малювання зображень або схем, імітація невербальної поведінки тощо).

Оскільки відомості про вчинений злочин довго зберігається в пам'яті у вигляді асоціативних зв'язків щодо окремих фактів і ознак цієї події, то пригадування одного факту чи ознаки спричиняє закономірне пригадування інших. В такому випадку зарубіжні фахівці рекомендують посилювати процеси пригадування і деталізації показань, використовуючи техніку повторної розповіді. Прогалини в пам'яті роз'єднують на декілька сегментів, пригадуючи їх окремо шляхом заспокоєння, відволікання уваги, заплющення очей та різних технік ментальної концентрації. Полегшити пригадування дозволяє прийом відновлення контексту, який передбачає реконструкцію в пам'яті контурів

навколишнього середовища, часу доби, шумів, запахів, температури, емоцій та інших відчуттів, які мали місце на час згадуваної події. Зі свого боку психолог Н. Гамільтон (N. Hamilton) для активізації забутого в пам'яті людини або для виявлення суперечностей наголошує на важливості переказу описаної події у зворотному порядку або з позиції зміненої ролі (наприклад, з боку свідка) [4, с. 231]. Прийом зворотного переказу демонструє розбіжність у твердженнях реципієнта, вказуючи на відповідний рівень достовірності наданих показань. Згідно з проведеними дослідженнями британських соціологів, коли реципієнт повідомляє неправдиву інформацію, або має заздалегідь продуманий порядок викладу думок і заготовлені відповіді на очевидні запитання, відбувається звернення до обмежених когнітивних ресурсів у вигляді лінійних схем, що призводить до неконтрольованого виникнення розбіжностей між раніше повідомленими твердженнями [5, с. 590].

Таким чином, в межах вдосконалення практичної діяльності правоохоронних органів, впровадження моделі когнітивного інтерв'ю, яка передбачає використання різної мнемотехніки, полегшує процес отримання достовірних відомостей про вчинене кримінальне правопорушення з дотриманням належної деталізації опису подій, фактів чи явищ, які сприймалися особою раніше. При цьому зберігається гнучкість у виборі прийомів побудови ефективної комунікації, що робить когнітивне інтерв'ю доволі перспективною технікою для практичного застосування.

Список використаних джерел

1. Memon, A., Meissner, C.A., and Faser, J., 2010. The cognitive interview: a meta-analytic review and study space analysis of the past 25 years. *Psychology, public policy, and law*, 16, Pp. 340–372.
2. Interrogation: A Review of the Science HIG Report. FBI-administered High-Value Detainee Interrogation Group. 2016. 94 p.
3. Taylor, P. J., & Donald, I. J. (2004). The structure of communication behavior in simulated and actual crisis negotiations. *Human Communication Research*, 30, 443–478.
4. Hamilton, N. A., & Stewart, B. L. (1993). Extending an information processing model of language intensity effects. *Communication Quarterly*, 41, 231–246.
5. Vrij A., Leal S., Mann S., Warmelink L., Granhag P. & Fisher R. Drawings as an innovative and successful lie detection tool. *Applied Cognitive Psychology*, 2010. P. 587–594.